

تبیین ارائه مدلی برای ویژگی های شرکت و اثربخشی کمیته حسابرسی

حسین شفیعی^{۱*}

مصیب سالاری^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۴/۱۹

چکیده

کمیته حسابرسی یکی از مکانیسم های نظارتی مؤثر برای بهبود کیفیت افشا سیستم کنترل داخلی است که به کاهش هزینه نمایندگی کمک می کند. از این رو، بسیاری از محققان بیان کردند که وجود کمیته حسابرسی اثربخش می تواند نقش مؤثری در بهبود سیستم اطلاعاتی و ایجاد اطمینان از معتبر بودن گزارش های مالی شرکت داشته باشد. لذا بر پایه این استدلال، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین ویژگی های شرکت و اثربخشی کمیته حسابرسی با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری می پردازد. بدین منظور، نمونه ای متشکل از ۱۶۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ انتخاب گردید. اثربخشی کمیته حسابرسی (متغیر پنهان) توسط متغیرهای مشاهده پذیر تخصص مالی، استقلال و اندازه کمیته حسابرسی و ویژگی های شرکت (متغیر پنهان) نیز بر اساس متغیرهای مشاهده پذیر (اندازه شرکت، اهرم مالی، ترکیب هیئت مدیره، سهامداران نهادی، سودآوری، نقدینگی، رشد شرکت) اندازه گیری شد. پس از اطمینان یافتن از برازش قابل قبول الگوهای اندازه گیری و ساختاری پژوهش، نتایج حاکی از آن است که ویژگی های شرکت، اثربخشی کمیته حسابرسی را افزایش می دهد.

کلمات کلیدی

سهامداران نهادی، ترکیب هیئت مدیره، اثربخشی کمیته حسابرسی، تخصص اعضای کمیته حسابرسی

۱. استادیار گروه حسابداری، واحد سیرجان، دانشگاه آزاد اسلامی، سیرجان، ایران. (نویسنده مسئول: hossein.shafii@gmail.com).

۲. کارشناس ارشد گروه حسابداری، واحد سیرجان، دانشگاه آزاد اسلامی، سیرجان، ایران. (eh.salari2014@gmail.com)

مقدمه

کمیته حسابرسی یکی از مکانیسم‌های نظارتی مؤثر برای بهبود کیفیت افشا سیستم کنترل داخلی است که به کاهش هزینه نمایندگی کمک می‌کند (فورکر، ۱۹۹۲). ویژگی‌های کمیته حسابرسی از قبیل استقلال، اندازه، تعداد جلسات و مهارت اعضای کمیته برای اثربخشی کمیته حسابرسی اهمیت زیادی دارند. نتایج مطالعات پیشین نشان می‌دهد که ویژگی‌های واقعی کمیته حسابرسی برای اثربخش بودن کمیته در انجام وظایفش حیاتی است (الزبان و ساوان، ۲۰۱۵؛ ابوت و همکاران، ۲۰۰۳). علاوه بر این، مدیران غیرموظف نیز می‌توانند با درک درست نقش نظارتی و راهبری خود، سلامت بنگاه را به ارمغان آورده و مانع تضاد منافع بین بازیگران نظام حاکمیت شرکتی شوند. طبق تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف و عملکرد نظارتی آن‌ها به‌عنوان افرادی مستقل، موجب کاهش تضاد منافع میان سهامداران و مدیران شرکت‌ها می‌شود (چاو و لیونگ، ۲۰۰۶). در واقع، هیئت‌مدیره‌ای که اکثراً اعضای آن غیرموظف و مستقل هستند، کنترل مناسبی بر رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت خواهند داشت (باغومیان و نقدی، ۱۳۹۳). بر همین اساس در بیشتر تحقیقات انجام‌شده در حوزه راهبری شرکتی بر اهمیت نقش مدیران غیر اجرایی در بهبود فرآیند گزارشگری تأکید شده است و جایگاه هیئت‌مدیره شرکت به‌عنوان نهاد هدایت‌کننده‌ای که نقش مراقبت و نظارت بر کار مدیران اجرایی را بر عهده دارد، اهمیت زیادی دارد (اسماعیل‌زاده مقری و همکاران، ۱۳۸۹).

در سال‌های اخیر، کشورهای توسعه‌یافته شاهد ظهور و تکامل شتابان کمیته‌های حسابرسی بوده‌اند. گسترش عملیات بین‌المللی، تشدید فعالیت‌های شرکت‌های سهامی برای کسب مزایای رقابتی، افزایش بدهی‌های ناشی از خسارت به محیط‌زیست، نقش و تأثیر برآوردهای مدیریت در ارقام مندرج در صورت‌ها و گزارش‌های مالی، نبود مبنایی معتبر برای بررسی ادعاهای مدیریت در رابطه با کفایت ساختار کنترل داخلی از سوی حسابرسان مستقل، گسترش استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای و به دنبال آن، مشکل‌تر شدن نظارت بر کنترل این سیستم‌ها، سبب تشدید روند ایجاد و به‌کارگیری کمیته‌ی حسابرسی شده است (رحیمیان، ۱۳۹۰). گرچه ممکن است اعضای واحد حسابرسی داخلی دارای مهارت‌های ارزشمندی باشند، اما گاهی نحوه استفاده از این مهارت و دانش را نمی‌دانند و بنابراین ارتباط بین واحد حسابرسی داخلی و کمیته‌ی حسابرسی، اهمیت فراوانی پیدا می‌کند. کمیته‌های حسابرسی به‌عنوان یکی از مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی با دقت به بررسی اطلاعات مالی شرکت و تسهیل کار حسابرسان داخلی، مالی و حسابداری است. کمیته‌های حسابرسی وظیفه‌ی نظارت بر اجرای وظایف حسابرسان داخلی را دارند. علاوه بر این تحقیقات اخیر (احمدحاجی، ۲۰۱۵؛ حبیب و عظیم، ۲۰۰۸) نشان می‌دهد که وجود کمیته حسابرسی اثربخش می‌تواند نقش مؤثری در بهبود سیستم اطلاعاتی و ایجاد اطمینان از معتبر بودن گزارش‌های مالی شرکت داشته باشد. افزایش شمار استفاده‌کنندگان از اطلاعات حسابداری به‌عنوان مشتریان این کالای عمومی، موجب برجسته‌تر شدن نقش نظارتی کمیته حسابرسی در فرآیند گزارشگری مالی و محتوای ارزشی اطلاعات مربوط به تصمیم‌گیری بهینه اقتصادی شده است (رانی، ۲۰۱۱). حبیب و عظیم (۲۰۰۸) نیز دریافتند که اطلاعات حسابداری در صورت وجود کمیته حسابرسی اثربخش، دارای ارزش بیشتری هستند. هر شرکت از یک مجموعه

ویژگی هایی برخوردار است که تا اندازه زیادی با نوع و ماهیت آن در ارتباط می باشد. فعالیت های تجاری مختلف از پیچیدگی، چرخه عملیاتی، ریسک، بازده، سرمایه، منابع مالی، اهداف و مأموریت های متفاوتی برخوردار هستند و بدیهی است که محیط اطلاعاتی و گزارشگری به میزان قابل ملاحظه ای متأثر از نوع فعالیت تجاری و ویژگی های حاکم بر آن می باشد. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش آن است که آیا بین ویژگی های شرکت (ساختاری، نظارتی و عملکردی) و اثربخشی کمیته حسابرسی با استفاده از رویکرد معادلات ساختاری رابطه معناداری وجود دارد؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ، نوع رابطه چگونه می باشد؟ انتظار می رود نتایج این پژوهش بتواند دستاوردها و ارزش افزوده علمی به شرح زیر داشته باشد:

اول اینکه نتایج پژوهش می تواند موجب بسط مبانی نظری پژوهش های گذشته شود. دوم اینکه، شواهد پژوهش نشان خواهد داد که تا چه اندازه، ویژگی های شرکت می تواند بر اثربخشی بودن کمیته های حسابرسی اثرگذار باشد که این موضوع به عنوان یک دستاورد علمی می تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار سرمایه گذاران، قانون گذاران بازار سرمایه و سایر استفاده کنندگان اطلاعات حسابداری قرار دهد. در نهایت، معرفی حوزه جدید تحقیقاتی برای پژوهشگران مالی و حسابداری خصوصاً افرادی که در حوزه مطالعات بازار سرمایه فعالیت دارند.

مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش

محیطی که شرکت های ما اکنون در آن فعالیت می کنند محیطی در حال رشد و بسیار رقابتی است و شرکت ها برای ادامه حیات محصور به رقابت با عوامل متعددی در سطح ملی و بین المللی و بسط فعالیت های خود از طریق سرمایه گذاری های جدید می باشند. در نظریات نوین مالی وظایف یک مدیر مالی در یک واحد بازرگانی، تصمیمات مربوط به سرمایه گذاری، تصمیمات تأمین مالی و تصمیمات تقسیم سود می باشد. تصمیمات تأمین مالی از وظایف مهم شرکت در تعیین بهترین ترکیب مالی و به عبارت دیگر ساختار سرمایه است (مرمرچی، ۱۳۸۷). از سویی دیگر، حفظ ارزش سهام شرکت از جمله وظایف مدیریت می باشد. از آنجایی مدیر به دنبال منافع خود در شرکت ها است لذا وجود یک مکانیسم نظارتی قوی که بتواند بر کار مدیران نظارت داشته باشند لازم است. یکی از این مکانیسم های راهبری شرکتی، وجود کمیته های حسابرسی است.

کمیته های حسابرسی به عنوان یکی از مکانیسم های حاکمیت شرکتی با دقت به بررسی اطلاعات مالی شرکت و تسهیل کار حسابرسان داخلی، مالی و حسابداری است. کمیته های حسابرسی وظیفه ی نظارت بر اجرای وظایف حسابرسان داخلی را دارند. علاوه بر این تحقیقات اخیر (احمدحاجی، ۲۰۱۵؛ حبیب و عظیم، ۲۰۰۸) نشان می دهد که وجود کمیته حسابرسی اثربخش می تواند نقش مؤثری در بهبود سیستم اطلاعاتی و ایجاد اطمینان از معتبر بودن گزارش های مالی شرکت داشته باشد. افزایش شمار استفاده کنندگان از اطلاعات حسابداری به عنوان مشتریان این کالای عمومی، موجب برجسته تر شدن نقش نظارتی کمیته حسابرسی در فرآیند گزارشگری مالی و محتوای ارزشی اطلاعات مربوط به تصمیم گیری بهینه

اقتصادی شده است (رانی، ۲۰۱۱). حبیب و عظیم (۲۰۰۸) نیز دریافته‌اند که اطلاعات حسابداری در صورت وجود کمیته حسابرسی اثربخش، دارای ارزش بیشتری هستند.

کمیته حسابرسی باید به نحوی مناسب برای انجام وظایف خود ایفای نقش کند. یک منشور شفاف و مکتوب به کمیته و دیگران در درک مسئولیت‌های آن کمک می‌کند. بر اساس منشور کمیته حسابرسی مصوبه ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ سازمان بورس اوراق بهادار تهران، کمیته حسابرسی از ۳ تا ۵ عضو که اکثریت آن‌ها مستقل و تخصص مالی دارند با انتخاب و انتصاب هیئت مدیره تشکیل می‌شود. استقلال کمیته حسابرسی سنگ بنای اثربخشی کمیته حسابرسی است. تخصص و مهارت اعضای کمیته حسابرسی، یکی دیگر از ویژگی کمیته حسابرسی است که با اثربخشی کمیته حسابرسی ارتباط تنگاتنگی دارد. اعضای کمیته حسابرسی برای انجام مؤثر وظایف خود در منشور باید تخصص مالی داشته باشند و این تخصص فراتر از آشنایی صرف با صورت‌های مالی است (جامی و رستمیان، ۱۳۹۵).

پیشینه پژوهش

اینام و خاموسی (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی با مدیریت سود پرداختند. نتایج نشان داد که استقلال، اندازه، تخصص و تعداد جلسات کمیته حسابرسی رابطه منفی معناداری با مدیریت سود دارد. زهری و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت سود بر مدیریت سود پرداخت. نتایج تحقیق با استفاده از یک نمونه ۲۹ تایی از شرکت‌های تونس طی بازه زمانی ۲۰۰۱-۲۰۰۹ بیانگر این مطلب است که بین اندازه موسسه حسابرسی و کمیته حسابرسی به منظور کاهش اقلام تعهدی اختیاری رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که بین اثربخشی کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت و دوره تصدی حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. هیشام و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار مالزی پرداختند. معیارهای مورد استفاده برای اندازه‌گیری کمیته حسابرسی شامل (استقلال، تعداد جلسات، تخصص و اندازه کمیته حسابرسی) بود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین استقلال و اندازه کمیته حسابرسی با افشای داوطلبانه رابطه مستقیم وجود دارد؛ و از سویی دیگر، نتایج بیانگر عدم رابطه معنادار بین تخصص و تعداد جلسات کمیته حسابرسی با افشای داوطلبانه است. وانگ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی رابطه بین استقرار کمیته حسابرسی، شفافیت اطلاعات و کیفیت سود با استفاده از سیستم معادلات همزمان پرداختند. نتایج بیانگر این مطلب بود که ایجاد (استقرار) کمیته‌های حسابرسی ارتباط مثبتی با شفافیت اطلاعات و کیفیت سود دارد. نتیجه مدل معادلات همزمان نشان می‌دهد که اثرات متقابل و مثبت در ایجاد کمیته حسابرسی، شفافیت اطلاعات و کیفیت سود وجود دارد. دویبجا (۲۰۱۵) در پژوهش خود به بررسی شیوه‌های کمیته حسابرسی: نظارت بر گزارشگری مالی و حسابرسی در لهستان پرداخت. پژوهش وی با ارائه بینشی از جنبه‌های خاصی از اثربخشی کمیته‌های حسابرسی با تمرکز بر نظارت کمیته‌های حسابرسی گزارشگری مالی و حسابرسی در یک کشور که از مدل آنگلو ساکسون حاکمیت شرکتی پیروی نمی‌کند پرداخته است. نتایج تحقیق بیانگر برجستگی از پیچیدگی و تناقض طبیعی از رفع موضوع حاکمیت شرکتی

در یک محیط با غلظت بالاتر مالکیت همراه بود. آندریس سوارز و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی تحت عنوان " اثربخشی کمیته های حسابرسی در اسپانیا: مفاهیمی از وجود اظهار نظر حسابرسان " دریافتند که کمیته های حسابرسی با نسبت بالاتری از اعضای مستقل منجر به بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری می گردد و تعداد جلسات کمیته های حسابرسی به طور مستقیمی با بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری رابطه معناداری وجود دارد. جوهن و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی ارتباط بین ویژگی های کمیته حسابرسی و تخصص رئیس کمیته حسابرسی با به موقع بودن گزارشگری مالی پرداختند. آن ها در تحقیق خود استقلال کمیته حسابرسی، تخصص کمیته حسابرسی و اندازه کمیته حسابرسی به عنوان ویژگی های کمیته حسابرسی در نظر گرفتند و نتایج تحقیق آن ها نشان داد که بین ویژگی های کمیته های حسابرسی با به موقع بودن گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد و بین تخصص رئیس کمیته حسابرسی با به موقع بودن گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود ندارد. جامی و رستمیان (۱۳۹۵) در تحقیقی تحت عنوان تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی های سود پیش بینی شده پرداختند. در این پژوهش از داده های ۹۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که کمیته حسابرسی دارند جمع آوری شد و نتایج بیانگر این مطلب است که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش بینی سود رابطه مثبت دارد. به بیان دیگر می توان گفت وجود اعضای با تخصص مالی در کمیته حسابرسی کیفیت گزارشگری مالی را افزایش می دهد و اطلاعات قابل اتکاتری در اختیار مدیریت قرار می گیرد و پیش بینی سود با دقت بیشتری بر آورد می شود. همچنین نتایج نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با پراکندگی پیش بینی های سود ارتباطی منفی دارد. فخاری و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی تحت عنوان بررسی اثر ویژگی های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق ارقام واقعی پرداختند. نتایج تحقیقات آن ها بیانگر این مطلب بود که بین ویژگی های کمیته حسابرسی و مدیریت سود از طریق ارقام واقعی رابطه معناداری وجود دارد. این یافته ها می تواند برای خط مشی گذاران بورس از جهت تدوین و الزام رعایت منشور کمیته حسابرسی مفید بوده و ضرورت به کارگیری اصول حاکمیت شرکتی و تهیه داوطلبانه گزارش حاکمیت شرکتی را به همراه داشته باشد. سپاسی و کاظم پور (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی تأثیر وجود کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی بر هموارسازی سود در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیقات حاکی از این مطلب بود که بین وجود کمیته حسابرس و حسابرسی داخلی با هموارسازی سود رابطه معکوس و معناداری وجود دارد و می توان با مستقر کردن کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی، هموارسازی سود را کاهش داد. از سویی دیگر نتایج حاکی از آن بودند که بین تعداد اعضای کمیته حسابرسی و هموارسازی سود رابطه معناداری وجود دارد. کوبکی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود به بررسی تأثیر کارایی عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر تجدید ارائه صورت های مالی با استفاده از ۹۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ پرداختند. نتایج پژوهش آن ها حاکی از ارتباط معکوس بین کارایی عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر تجدید ارائه صورت های مالی است.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مطالب ارائه شده در بخش مبانی نظری و پیشینه پژوهش و همچنین پاسخ به پرسش مطرح شده، فرضیه پژوهش به صورت زیر بیان می‌گردد:

فرضیه پژوهش: ویژگی‌های شرکت رابطه معناداری با اثربخشی کمیته حسابرسی دارد.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، تحقیقی کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده از نوع تحقیقات نیمه تجربی پس رویدادی در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره و مدل‌های اقتصادسنجی انجام شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹ تشکیل می‌دهد و نمونه انتخابی تحقیق نیز شرکت‌هایی می‌باشند که مجموعه شرایط زیر را دارا باشند:

۱- شرکت‌هایی که تاریخ پذیرش آن‌ها در سازمان بورس اوراق بهادار قبل از سال ۱۳۹۲ بوده و تا پایان سال ۱۳۹۹ نیز در فهرست شرکت‌های بورسی باشند.

۲- به منظور افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفندماه باشد.

۳- طی سال‌های مذکور تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداده باشند.

۴- جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی نباشند (شرکت‌های سرمایه‌گذاری به علت تفاوت ماهیت فعالیت با بقیه شرکت‌ها در جامعه آماری منظور نشدند).

پس از اعمال محدودیت‌های فوق تعداد ۵۳ شرکت به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. داده‌های تحقیق حاضر از لوح‌های فشرده آرشیو آماری و تصویری سازمان بورس اوراق بهادار تهران، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران و دیگر پایگاه‌های مرتبط و نیز از نرم‌افزارهای ره‌آورد نوین استخراج گردید. تجزیه و تحلیل نهایی داده‌های گردآوری شده نیز با استفاده از نرم‌افزار AMOS (نسخه ۲۳) صورت گرفته است. در تحلیل مدل‌سازی معادلات ساختاری، مدل معادله ساختاری، ترکیبی از مدل‌های اندازه‌گیری (مدل‌های عاملی تأییدی) و مدل‌های ساختاری (مدل‌های مسیر) است. تمایز بین مدل‌های اندازه‌گیری و مدل‌های ساختاری، در گام‌های بعدی فرایند مدل‌سازی معادلات ساختاری نقش مهمی را ایفا می‌کند. در واقع، چنانچه مدل اندازه‌گیری برازش مناسبی از اندازه‌گیری متغیر پنهان را نشان دهد، برازش مدل ساختاری با اطمینان بیشتری صورت خواهد گرفت. به همین منظور، آزمون مدل اندازه‌گیری مقدم بر آزمون مدل ساختاری است. بنابراین برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، یک فرایند دو مرحله‌ای طی می‌شود. ابتدا باید از برازش قابل قبول مدل اندازه‌گیری (ویژگی‌های شرکت و اثربخشی کمیته حسابرسی) اطمینان حاصل شود و سپس برازش مدل ساختاری (ارتباط بین ویژگی‌های شرکت با اثربخشی کمیته حسابرسی) مورد بررسی قرار گیرد. برای رد یا عدم رد فرضیات پژوهش نیز از آزمون معناداری هر یک از ضرایب رگرسیونی استاندارد شده مدل ساختاری (آزمون t) استفاده شده است. چنانچه احتمال آماره t کمتر از ۵ درصد باشد، فرضیه تحقیق رد نمی‌شود.

متغیرهای پژوهش و نحوه محاسبه آن‌ها

اثربخشی کمیته حسابرسی

در پژوهش حاضر برای اندازه‌گیری اثربخشی کمیته حسابرسی از سنجه‌های مشاهده‌پذیر زیر استفاده شده است: تخصص مالی؛ کالبرز و فوگارتی (۱۹۹۳) نشان دادند که خبرگی و مهارت اعضای کمیته بازرسی در امور حسابداری و مالی، تأثیر کمیته حسابرسی را بیشتر می‌کند. بر طبق گفته‌ی تریدوی (۱۹۸۷)، خبرگی کمیته حسابرسی یک عامل تعیین‌کننده در مؤثر بودن کمیته حسابرسی است. مطالعات قبلی نشان داده‌اند مهارت‌ها و تجارب حرفه‌ای اعضای کمیته در زمینه گزارشگری مالی یک عامل کاملاً آشکار مرتبط با اثربخشی کمیته حسابرسی است (کانسونلو و دفیوننتس، ۲۰۰۷). در این پژوهش برای سنجش تخصص مالی کمیته حسابرسی از نسبت اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی شرکت استفاده شده است.

اندازه کمیته حسابرسی: اندازه کمیته حسابرسی بیانگر تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی است که می‌تواند تأثیر سازنده‌ای بر کمیته حسابرسی داشته باشد. کمیته‌های حسابرسی بزرگ شامل اعضای با تخصص‌های متنوع به صورت مؤثرتری بر شیوه‌های گزارشگری مالی نظارت دارند (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴).

استقلال کمیته حسابرسی: یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کمیته‌های حسابرسی که بسیار مورد تأکید قرار می‌گیرد، استقلال کمیته حسابرسی است. استقلال کمیته حسابرسی اغلب به عنوان ویژگی ضروری تأثیرگذار بر اثربخشی کمیته حسابرسی در فرآیند نظارت بر گزارشگری مالی در نظر گرفته می‌شود زیرا اعضای کمیته مدیران خارجی و مستقل از مدیریت هستند. اهمیت استقلال کمیته حسابرسی در اکثریت توصیه‌ها و قوانین برای تشکیل اجباری کمیته حسابرسی منعکس می‌شود که توصیه یا الزام می‌کنند که اکثریت اعضای کمیته حسابرسی باید از مدیران غیرموظف باشند. (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴). در پژوهش حاضر برای سنجش استقلال کمیته حسابرسی از نسبت اعضای مستقل کمیته به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی استفاده شده است.

ویژگی‌های شرکت

هر شرکت از یک مجموعه ویژگی‌هایی برخوردار است که تا اندازه زیادی با نوع و ماهیت فعالیت آن در ارتباط می‌باشد. فعالیت‌های تجاری مختلف از پیچیدگی، چرخه عملیاتی، ریسک، بازده، سرمایه، منابع مالی، اهداف و مأموریت‌های متفاوتی برخوردار هستند و بدیهی است که محیط اطلاعاتی و گزارشگری به میزان قابل ملاحظه‌ای متأثر از نوع فعالیت تجاری و ویژگی‌های حاکم بر آن می‌باشد. بر اساس مبانی نظری، کمیته‌های حسابرسی ممکن است از برخی از ویژگی‌های شرکت تأثیر پذیرد که در این تحقیق ویژگی‌های شرکت را بر اساس سه دسته از متغیرها که عبارت‌اند از متغیرهای ساختاری (اندازه شرکت و اهرم)، متغیرهای نظارتی (ترکیب هیئت‌مدیره و سهامداران نهادی) و متغیرهای عملکردی (سودآوری، نقدینگی و رشد شرکت) کنترل می‌نمایند. این تقسیم‌بندی بر مبنای مطالعه انجام‌شده توسط چن و جگی (۲۰۰۷)، صورت پذیرفته است؛ که در زیر ۷ ویژگی مذکور به ترتیب تشریح و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها بیان می‌گردد:

اندازه شرکت: گروهی از مطالعات نشان می‌دهد که اندازه شرکت با گزارشگری مالی تأثیر مثبت دارد و دلایلی مانند برقراری سیستم کنترل داخلی کارآمد، ارتباط با مؤسسات بزرگ حسابرسی و رعایت هزینه اعتبار و شهرت را از عوامل اصلی آن تلقی می‌کنند. حسین و همکاران (۱۹۹۵) در پشتیبانی از یک ارتباط مثبت بین بزرگی شرکت و کیفیت اطلاعات مالی استدلال می‌کنند که فواید بالقوه افشا با هزینه‌های نمایندگی افزایش می‌یابد. بر این اساس و با توجه به شرایط تورمی و نامربوط بودن ارقام تاریخی دارایی‌های در این تحقیق از ارزش بازار سهام در پایان به‌عنوان مبنای تعیین ارزش شرکت و نهایتاً از لگاریتم آن به‌عنوان متغیر اندازه شرکت استفاده می‌شود.

اهرم مالی: لفت ویچ و همکاران (۱۹۸۱) بیان می‌کنند شرکت‌هایی که از اهرم بالایی برخوردار هستند دارای هزینه نمایندگی بالاتر و بنابراین تقاضای بیش‌تر برای نظارت می‌باشند و از این‌رو به نظر می‌رسد گزارشگری مالی با ساختار تأمین مالی شرکت در ارتباط باشد. در این تحقیق، اهرم مالی شرکت به‌صورت نسبت کل بدهی‌های بلندمدت به کل حقوق صاحبان سهام اندازه‌گیری می‌شود.

ترکیب هیئت‌مدیره: ترکیب هیئت‌مدیره ترکیبی از هردوی مدیران موظف و غیرموظف به‌عنوان اعضای هیئت‌مدیره است (فاما و جنسن، ۱۹۸۳) یکی از مباحث طرح‌شده در زمینه موضوع هیئت‌مدیره، بر مسئله ترکیب هیئت‌مدیره تمرکز دارد. ترکیب هیئت‌مدیره به‌عنوان نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به کل تعداد اعضای هیئت‌مدیره نگریسته می‌شود. هرچه ترکیب هیئت‌مدیره از اعضای مستقل‌تری تشکیل شده باشد، مشکلات نمایندگی کم‌تر می‌گردد. همانند پژوهش گارسیا سانچز (۲۰۱۰)، ترکیب هیئت‌مدیره از طریق نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به کل اعضای هیئت‌مدیره اندازه‌گیری می‌شود.

سهامداران نهادی: طبق نظر گیلان و استارکس (۲۰۰۳)، سرمایه‌گذاران نهادی در شکل‌گیری بسیاری از تغییرات در سیستم حاکمیت شرکتی نقش اصلی داشته‌اند. این گروه از سهامداران با توجه به مالکیت بخش قابل‌توجهی از سهام شرکت‌ها، از نفوذ قابل‌ملاحظه‌ای برخوردارند و می‌توانند رویه‌های آن (شامل رویه‌های حسابداری و گزارشگری مالی) را تحت تأثیر قرار دهند. در این پژوهش مطابق تعریف ارائه‌شده و مورد استفاده در پژوهش کوئو (۲۰۰۹)، برای محاسبه میزان مالکیت نهادی مجموع سهام در اختیار بانک‌ها و بیمه‌ها، هلدینگ‌ها، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های تأمین سرمایه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و شرکت‌های دولتی بر کل سهام منتشره شرکت، تقسیم‌شده و درصد یا میزان مالکیت نهادی به‌دست آمده است.

سودآوری: سودآوری به‌اصطلاح علامت سالم بودن بنگاه اقتصادی است، شرکت‌های با سودآوری پایین یا حتی غیر سودآور مدت بیش‌تری می‌توانند در خدمت اقتصاد قرار گیرند ولی شرکت‌های بدون نقدینگی امید به حیات کمتری دارند. السعید (۲۰۰۶)، استدلال کرد که یک شرکت سودآور ممکن است از دستاوردهایش احساس افتخار کند و به همین دلیل مایل به افشای اطلاعات بیشتری به عموم مردم به‌منظور ترویج برداشت مثبت از عملکرد خود در بین آن‌ها باشد. در

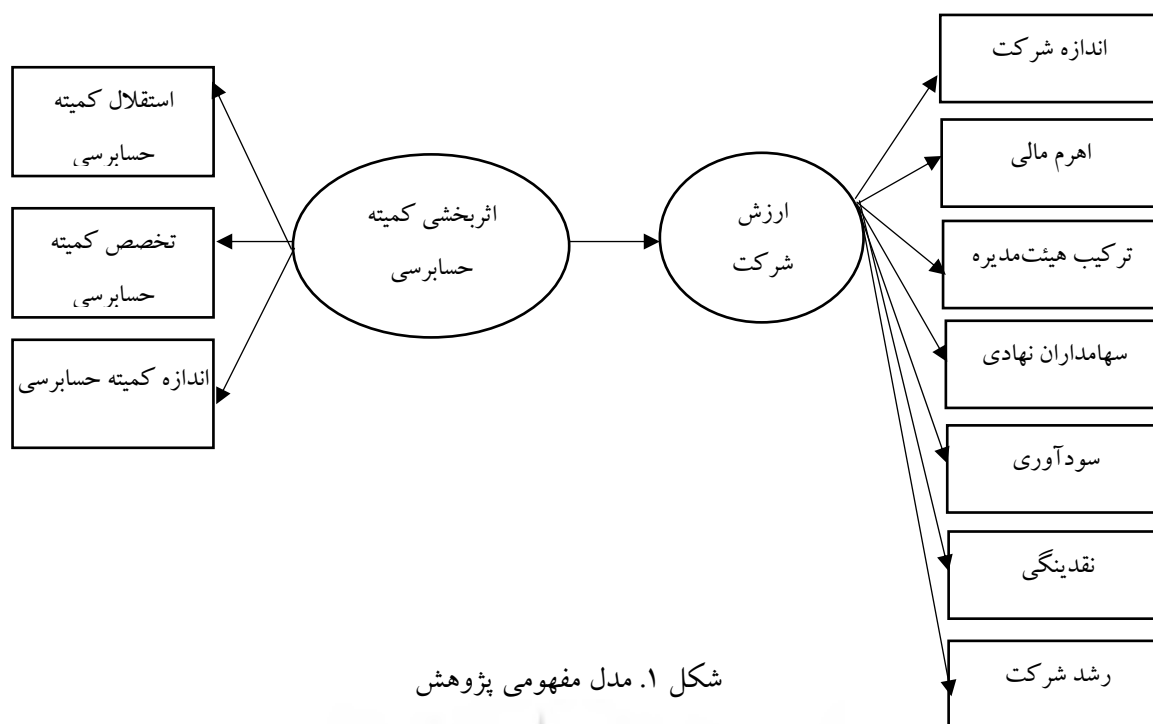
این تحقیق، سودآوری به صورت نسبت میزان سود بعد از کسر مالیات (سود خالص) بر حقوق صاحبان سهام تعریف شده است.

نقدینگی: نسبت های نقدینگی توانایی شرکت را برای انجام تعهدات کوتاه مدت در سررسید را نشان می دهد (فوستر، ۱۹۸۶). به عبارت دیگر رابطه بین وجه نقدی است که در کوتاه مدت در اختیار شرکت قرار خواهد گرفت و وجه نقدی که شرکت به آن نیاز خواهد داشت. استفاده از نقدینگی به عنوان یک متغیر مرتبط با عملکرد مبتنی بر این فرض است که تغییرات دارائی ها و بدهی های جاری تا حد زیادی از عملکرد شرکت در یک دوره مالی مشخص تأثیر می پذیرد (لونتیس و وتمن، ۲۰۰۴). در این پژوهش برای محاسبه نقدینگی از نسبت جاری که توان نقدینگی شرکت را بهتر نشان می دهد استفاده شده است.

رشد شرکت: نرخ رشد فروش نسبت به سال قبل که از تقسیم تفاضل فروش شرکت آبا فروش سال گذشته آن بر فروش سال گذشته شرکت، به دست t در سال می آید (مشایخ و همکاران، ۱۳۹۵). یکی از متغیرهای بنیادین مؤثر بر وضعیت آتی سودآوری شرکت ها و بازده سهام میزان سرمایه گذاری شرکت ها در دارائی های ثابت است که می تواند زمینه ساز دستیابی به بازده مطلوب در آینده بوده یا به دلیل تحمل ریسک بیشتر بر وضعیت مالی شرکت در نتیجه سرمایه گذاری بیشتر، قدرت شرکت را برای حفظ بازده فعلی و رشد آن در دوره های آتی، کاهش دهد و در بلندمدت نیز منجر به افت بازده و عملکرد شرکت شود (دارابی و کریمی، ۱۳۸۹).

مدل مفهومی پژوهش

چارچوب مدل مفهومی مطالعه حاضر در شکل شماره ۱ بر اساس رویکرد الگوسازی معادلات ساختاری ترسیم شده است. در این الگو، متغیر اثربخشی کمیته حسابرسی (به عنوان متغیر پنهان) دارای چندین سازه (تخصص مالی، استقلال و اندازه کمیته حسابرسی) می باشد. همچنین ارزش شرکت نیز به عنوان متغیر مستقل دارای چندین سازه (اندازه شرکت، اهرم مالی، ترکیب هیئت مدیره، سهامداران نهادی، سودآوری، نقدینگی و رشد شرکت) می باشد. در تحلیل آماری بر اساس معادلات ساختاری، شکل بیضی یا دایره معرف متغیرهای پنهان و شکل مستطیل یا مربع نیز معرف متغیرهای مشاهده پذیر می باشد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

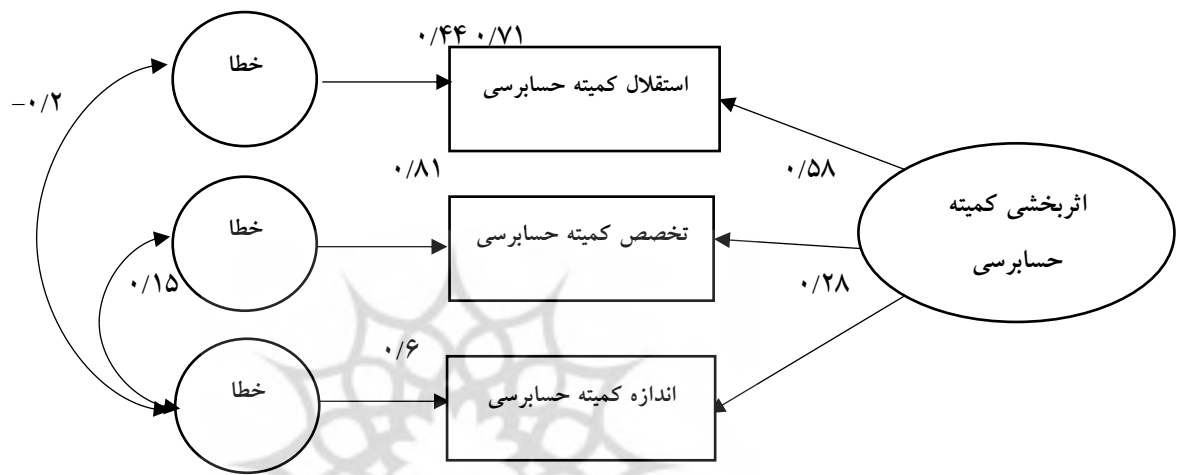
به منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آن‌ها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. نگاره (۱)، آمار توصیفی متغیرهای مورد استفاده در تحقیق که شامل بررسی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی می‌باشد برای نمونه‌ای متشکل از ۲۱۲ شرکت-سال مشاهده در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ نشان می‌دهد.

نگاره ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	مشاهدات
تخصص مالی کمیته حسابرسی	۰/۷۰۶	۰/۶۷۲	۰	۱	۰/۱۷۴	۲۱۲
اندازه کمیته حسابرسی	۳/۱۴۹	۳	۳	۵	۰/۵۲۲	۲۱۲
استقلال کمیته حسابرسی	۰/۷۲۷	۰/۶۶۶	۰/۳۳۳	۱	۰/۱۹۳	۲۱۲
اندازه شرکت	۵/۹۰۱	۵/۸۱۳	۳/۸۰۶	۸/۱۱۰	۰/۶۵۴	۲۱۲
اهرم مالی	۰/۶۳۰	۰/۶۲۳	۰/۰۹۶۴	۱/۵۶۵۶	۰/۲۸۴۴	۲۱۲
ترکیب هیئت مدیره	۰/۶۶۳	۰/۶۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۲۱۶	۲۱۲
سهامداران نهادی	۰/۳۶۶	۰/۲۶۶	۰/۰۱۰	۰/۹۹۱	۰/۲۵۷	۲۱۲
سودآوری	۰/۲۵۴	۰/۲۴۱	-۸/۱۶۱	۹/۴۸۶	۰/۷۴۷	۲۱۲
نقدینگی	۱/۳۸۴	۱/۱۰۸	۰/۰۸۰	۲/۷۵۰	۲/۰۶۱۲	۲۱۲
رشد شرکت	۰/۱۷۲	۰/۱۳۲	-۰/۴۹۰	۲/۰۸۵	۰/۲۵۵	۲۱۲

اعتبار سنجی مدل اندازه گیری

پس از تعیین مدل مفهومی پژوهش و گردآوری داده‌ها، مهم‌ترین مرحله مدل‌سازی، اعتبارسنجی مدل اندازه‌گیری است. در این بخش، پژوهشگر به دنبال جواب این پرسش است که آیا مدل مفهومی، داده‌های پژوهش را نمایندگی می‌کند؟ اعتبار یک مدل با استفاده از معیارهای نیکویی برازش موردبررسی قرار می‌گیرد. بنابراین در این مرحله از تحلیل‌های آماری انتظار بر این است که برازش داده‌ها به مدل مفهومی پژوهش بر اساس معیارهای علمی قابل قبول باشد. شکل (۲) و شکل (۳) و نگاره (۲) و نگاره (۳) به ترتیب مدل اصلاح شده برای اندازه‌گیری اثربخشی کمیته حسابرسی و ارزش شرکت و شاخص‌های برازش مربوط به آن را نشان می‌دهند.

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری اصلاح شده اثربخشی کمیته حسابرسی

معیارهای نیکویی برازش ارائه شده در نگاره (۲) بیان می‌دارند که مدل اندازه‌گیری اثربخشی کمیته حسابرسی از اعتبار کافی جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق برخوردار است.

نگاره ۲. معیارهای نیکویی برازش برای مدل اندازه‌گیری اصلاح شده اثربخشی کمیته حسابرسی

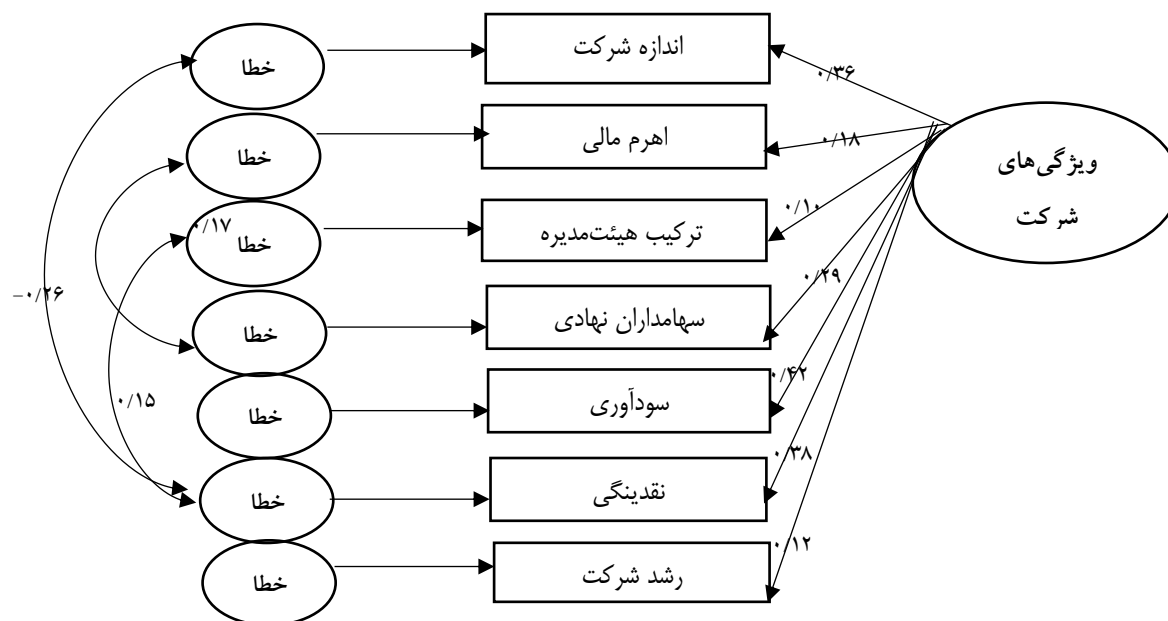
معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص اختصار	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۲۱	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۳۷	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۰/۹۴۹	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
شاخص‌های برازش مقتصد	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۵۱۵	بزرگ‌تر از ۵۰ درصد
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۴۱	کوچک‌تر از ۱۰ درصد
	کار اسکوئر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۰/۶۳۱	کوچک‌تر از ۳
سایر شاخص‌های برازش	شاخص هلتر (۰,۰۵)	Hoelter	۱۳۰۵	بیشتر از ۲۰۰

در مرحله ارزیابی الگوی ساختاری و به هنگام بررسی روابط بین متغیرهای پنهان، بارکنش‌های عامل الگوی اندازه‌گیری دوباره تخمین زده می‌شود (کلین، ۲۰۰۵). به این صورت که بارکنش‌های عامل و خطای اندازه‌گیری در الگوی اندازه‌گیری و الگوی ساختاری، آزاد در نظر گرفته شده و تخمین زده می‌شوند. چنانچه مقادیر بارکنش‌ها در دو الگو، تفاوت آشکاری با یکدیگر داشته باشند، این امر مؤید وجود وضعیت درماندگی در تفسیر می‌باشد. مزیت این روش این است که می‌توان از نیکویی برازش الگوی اندازه‌گیری به‌عنوان مبنایی برای مقایسه استفاده نمود و نیکویی برازش الگوی ساختاری را با آن محک زد. این دیدگاه به‌صورت گسترده در الگوسازی معادلات ساختاری مورد استفاده قرار می‌گیرد (ری کو و مارکولیدز، ۲۰۰۰). در الگوی ساختاری، فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون قرار می‌گیرد. شاخص‌های برازش الگوی ساختاری مربوط به آزمون فرضیه پژوهش که در نگاره ۳ ارائه گردیده است، مبین برازش قابل قبول الگوی ساختاری و عدم مواجهه با پدیده درماندگی در تفسیر است.

نگاره ۳. معیارهای نیکویی برازش برای مدل ساختاری

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
شاخص های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۷۲	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۷۱	بزرگ تر از ۹۰ درصد
شاخص های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	۱/۰۴۲	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۱۶	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۳۷	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۰/۹۶۸	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۵۳۳	بزرگ تر از ۵۰ درصد
سایر شاخص های برازش	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۴۱	کوچک تر از ۱۰ درصد
	کای اسکوئر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۰/۶۰۸	کوچک تر از ۳
سایر شاخص های برازش	شاخص هلتر (۰,۰۵)	Hoelter	۱۵۰۷	بیشتر از ۲۰۰

شکل ۳. مدل اندازه‌گیری اصلاح‌شده ویژگی‌های شرکت

معیارهای نیکویی برازش ارائه‌شده در نگاره (۴) بیان می‌دارند که مدل اندازه‌گیری ویژگی‌های شرکت از اعتبار کافی جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق برخوردار است.

نگاره ۴. معیارهای نیکویی برازش برای مدل اندازه‌گیری اصلاح‌شده ویژگی‌های شرکت

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح‌شده	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۷۴	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	AGFI	۰/۹۸۱	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	۱/۰۳۶	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۷۲	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۳۱	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۰/۹۶۹	بزرگ تر از ۹۰ درصد
شاخص های برازش مقتصد	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۶۶۷	بزرگ تر از ۵۰ درصد
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۴۷	کوچک تر از ۱۰ درصد
	کای اسکوتر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۰/۷۵۲	کوچک تر از ۳
سایر شاخص های برازش	شاخص هلتر (۰/۰۵)	Hoelter	۱۱۰۵	بیشتر از ۲۰۰

در مرحله ارزیابی الگوی ساختاری و به هنگام بررسی روابط بین متغیرهای پنهان، بارکنش های عامل الگوی اندازه گیری دوباره تخمین زده می شود (کلین، ۲۰۰۵). به این صورت که بارکنش های عامل و خطای اندازه گیری در الگوی اندازه گیری و الگوی ساختاری، آزاد در نظر گرفته شده و تخمین زده می شوند. چنانچه مقادیر بارکنش ها در دو الگو، تفاوت آشکاری با یکدیگر داشته باشند، این امر مؤید وجود وضعیت درماندگی در تفسیر می باشد. مزیت این روش این است که می توان از نیکویی برازش الگوی اندازه گیری به عنوان مبنایی برای مقایسه استفاده نمود و نیکویی برازش الگوی ساختاری را با آن محک زد. این دیدگاه به صورت گسترده در الگوسازی معادلات ساختاری مورداستفاده قرار می گیرد (ری کو و مارکولیدز، ۲۰۰۰). در الگوی ساختاری، فرضیه های پژوهش مورد آزمون قرار می گیرد. شاخص های برازش الگوی ساختاری مربوط به آزمون فرضیه پژوهش که در نگاره ۶ ارائه گردیده است، مبین برازش قابل قبول الگوی ساختاری و عدم مواجهه با پدیده درماندگی در تفسیر است.

نگاره ۵. معیارهای نیکویی برازش برای مدل ساختاری

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
شاخص های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۰۸	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۹۱	بزرگ تر از ۹۰ درصد
شاخص های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	۱/۰۱۷	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۲۷	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۴۷	بزرگ تر از ۹۰ درصد
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۰/۹۸۱	بزرگ تر از ۹۰ درصد
شاخص های برازش مقتصد	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۶۳۹	بزرگ تر از ۵۰ درصد
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۵۲	کوچک تر از ۱۰ درصد
سایر شاخص های برازش	کای اسکوئر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۰/۷۸۲	کوچک تر از ۳
	شاخص هلتر (۰/۰۵)	Hoelter	۱۲۰۸	بیشتر از ۲۰۰

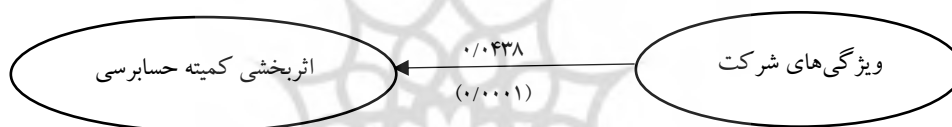
پس از حصول اطمینان از نیکویی برازش مدل ساختاری و عدم وجود تفاوت قابل توجه بین معیارهای نیکویی برازش در الگوهای اندازه گیری و ساختاری پژوهش، نوبت به بررسی فرضیه های پژوهش (تفسیر ضرایب برآوردی بین متغیرهای

پنهان و متغیر مشاهده پذیر) می رسد که در نگاره ۶، نتایج آزمون فرضیه های پژوهش به همراه آماره های مربوط به آن ارائه شده است.

نگاره ۶. نتایج مربوط به آزمون فرضیه های پژوهش

متغیرهای مدل ساختاری	ضریب مسیر	سطح معناداری	نتیجه آزمون فرضیه
ویژگی های شرکت ---> اثربخشی کمیته حسابرسی	۰/۴۳۸	۰/۰۰۰۱	عدم رد فرضیه

همان طور که در نگاره ملاحظه می شود، ضریب مسیر ویژگی های شرکت با اثربخشی کمیته حسابرسی مثبت (۰/۴۳۸) بوده و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰۱) کمتر از ۵ درصد است؛ بنابراین، می توان ادعا نمود که ویژگی های شرکت با اثربخشی کمیته حسابرسی، تأثیر مثبت و معناداری دارد و فرضیه پژوهش تأیید می گردد. در شکل ۳ مدل ساختاری پژوهش به همراه ضرایب استاندارد شده رگرسیون ارائه گردیده است.

شکل ۴. مدل ساختاری پژوهش به همراه ضرایب استاندارد شده رگرسیون (سطح معناداری)

نتیجه گیری و پیشنهاد های پژوهش

این پژوهش هم شواهد تجربی و هم شواهد آماری را در مورد تأثیر ۷ متغیر مستقل که ویژگی های شرکت نامیده می شوند در توضیح و پیش بینی اثربخشی کمیته های حسابرسی شرکت های نمونه فراهم می آورد. متغیرهای مستقلی که ویژگی های شرکت را می سازند در سه گروه متغیرهای ساختاری (اندازه شرکت و اهرم مالی)، نظارتی (ترکیب هیئت مدیره و سهامداران نهادی) و عملکردی (سودآوری، نقدینگی و رشد شرکت) دسته بندی شدند؛ بنابراین این تحقیق تلاش می نماید که مشخص کند که ویژگی های شرکت چه نقشی را در میزان اثربخش بودن کمیته های حسابرسی شرکت ها ایفا می نمایند. مهم ترین ویژگی های سهامی تفکیک مالکیت از مدیریت آنهاست. در سی سال گذشته موارد بسیاری از تضاد منافع بین گروه ها و چگونگی مواجهه شرکت ها با این گونه تضادها از سوی اقتصاددانان مطرح شده است. این موارد به طور کلی زیر عنوان "تئوری نمایندگی" در حسابداری مدیریت یا طبق تعریف جنسن و مک لینگ رابطه نمایندگی قراردادی است که بر اساس آن صاحب کار یا مالک، نماینده یا فرد دیگری را از جانب خود منصوب و اختیار تصمیم گیری را به او تفویض می کند. در تئوری نمایندگی هدف مالکان حداکثر سازی ثروت است، بنابراین، به منظور دستیابی به این هدف بر کار نماینده نظارت و عملکرد او را ارزیابی می کنند. یکی از گروه های اصلی استفاده کنندگان از صورت های مالی سهامداران هستند. از این رو عموماً این گونه تصور می شود که ساختار مالکیت شرکت ها ممکن است به تغییر رفتار

شرکت‌ها منجر شود (ولوری و جنکینس، ۲۰۰۶). با توجه به نوظهور بودن کمیته حسابرسی در ایران، هنوز مطالعات گسترده‌ای در این زمینه صورت نگرفته است. بلکه مطالعات اندک در این راستا بیانگر ارتباط معناداری کمیته حسابرسی با سایر متغیرهای حسابداری و حسابرسی می‌باشد؛ بنابراین؛ پژوهش حاضر برای اولین بار در ایران به این موضوع پرداخته است و می‌تواند موجب بسط و گسترش ادبیات تحقیق در زمینه حسابداری و حسابرسی واقع گردد. در ادامه به صورت غیرمستقیم به تحقیقات صورت گرفته در راستای کمیته حسابرسی و ویژگی‌های شرکت خواهیم پرداخت. کامیابی و بوژمهرانی (۱۳۹۵) بیان کردند که بین کمیته حسابرسی با کیفیت افشای شرکت‌ها رابطه مثبت معناداری وجود دارد. این پژوهش را می‌توان این گونه به تحقیق حاضر بسط داد که افشای بیشتر شرکت‌ها منجر به عدم تقارن اطلاعاتی و به طبع حفظ منافع سهامداران (جهت رفتار فرصت طلبانه مدیر) می‌گردد و از سویی کمیته حسابرسی به عنوان یک نقش نظارتی منجر به افزایش افشای شرکت خواهد شد. چندین ویژگی‌های شرکت که در تحقیق حاضر ارائه شده است از مباحث مکانیسم‌های نظارتی (ترکیب هیئت مدیره، سهامداران نهادی) می‌باشد که می‌توان این گونه استنباط کرد هر چه ویژگی‌های شرکت بالاتر باشد، کمیته‌های حسابرسی اثربخش تر خواهند بود و هر چه کمیته حسابرسی اثربخش تر باشد افشای شرکت‌ها بیشتر و عدم تقارن اطلاعاتی کاهش می‌یابد؛ بنابراین می‌توان اظهار داشت تحقیق کامیابی و بوژمهرانی (۱۳۹۵) با نتیجه تحقیق صورت گرفته همسو می‌باشد.

منابع و مآخذ

- ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳). راهنمای کاربردی کمیته حسابرسی. تهران، انتشارات بورس.
- جامعی، رضا و رستمیان، آزاده. (۱۳۹۵). تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده. مجله پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره هشتم، شماره بیست و نهم، صص ۱-۱۷.
- خوش طینت، محسن و م. اکبری (۱۳۸۷). ارزیابی متغیرهای موثر بر اعتبار پیش‌بینی سود توسط مدیریت، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۱۹، صص ۲۱-۴۹.
- رحیمیان، نظام الدین و توکل نیا، اسماعیل (۱۳۹۰). تاثیر کمیته حسابرسی بر فعالیت‌های حسابرسی داخلی. مجله حسابدار رسمی، شماره ۲۸، صص ۶۸-۷۵.
- سپاسی، سحر و کاظم پور، مرتضی (۱۳۹۴). تاثیر وجود کمیته حسابرسی و واحد داخلی بر هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بازار سرمایه، صص ۶۱-۷۴.
- علوی طبری، حسین و راضیه عصابخش (۱۳۸۹). نقش کمیته حسابرسی و بررسی موانع ایجاد و به کارگیری آن در ایران. پیشرفت‌های حسابداری. دوره دوم، شماره ۱، صص ۱۵۵-۱۷۷.
- فخاری، حسین. محمدی، جواد و حسن نتاج کردی، محسن. (۱۳۹۴). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود اقلام واقعی. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره دوازدهم، شماره چهل و ششم، صص ۱۲۳-۱۴۶.

کوکبی، صدریه؛ کردلویی، حمیدرضا و میرایی، وحیدرضا (۱۳۹۴). تاثیر کارایی عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر تجدید ارائه صورت های مالی. فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال چهارم، شماره ۱۶، ص ۲۷-۳۳.

Abdifatah Ahmed Haji (2015). Trend of hidden values and use of intellectual capital information: Evidence from Malaysia, *Accounting Research Journal*, Volume: 29 Issue: 1, Andriantomo, and Fr. Ninik Yudianti. (2013). the Value Relevance of Accounting Information at Indonesia Stock Exchang. *International Conference on Business, Economice and Accounting*.

Baxter, P., & Cotter, J. (2009). Audit committees and earnings quality. *Accounting and Finance*, 49(2), 267-290.

Baxter, P., & Cotter, J. (2009). Audit committees and earnings quality. *Accounting and Finance*, 49(2), 267-290.

Bozec, R. (2007). Les caractéristiques du conseil d'administration et la gestion stratégique des résultats: Une étude menée auprès des sociétés d'Etat du Canada. *Canadian Public Administration*, 50(3), 391-401.

Bozec, R. (2007). Les caractéristiques du conseil d'administration et la gestion stratégique des résultats: Une étude menée auprès des sociétés d'Etat du Canada. *Canadian Public Administration*, 50(3), 391-401.

Davidson, R., Goodwin-Stewart, J., & Kent, P. (2005). Internal governance structures and earnings management. *Accounting and Finance*, 45, 241-267

Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70, 193-225.

Habib, A., & Azim, I. (2008). Corporate governance and the value relevance of accounting Information. *Accounting Research Journal*, 21(2), 167-194.

Hysham, R., Zainuddin, Y.H. and Haron, H. (2014). "The relationship between corporate social responsibility disclosure and corporate governance characteristics in Malaysian public listed companies", *Social Responsibility Journal*, Vola 5 No. 2, pp. 212-226.

Inaam ZGARNI, Khmoussi HLIQUI, Fatma ZEHRI (2016). Effective audit committee, audit quality and earnings management: Evidence from Tunisia, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, Volume: 6 Issue: 2.

Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.

Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.

Jones, J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29, 193-228.

Kalbers, L. P., & Fogarty, T. J. (1993). Audit committee effectiveness: An empirical investigation of the contribution of power. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 12(1), 24-49.

Nicolas De Vlaminck., Gerrit Sarens (2015). The relationship between audit committee characteristics and financial statement quality: evidence from Belgium. 19:145-166. DOI 10.1007/s10997-013-9282-5

- Piot, C., & Janin, R. (2007). External auditors, audit committees and earnings management in France. *European Accounting Review*, 16(2), 429–454.
- Piot, C., & Janin, R. (2007). External auditors, audit committees and earnings management in France. *European Accounting Review*, 16(2), 429–454.
- Rani, Mona (2011), The Effects of Audit committee characteristics on the Value Relevant of Accounting Information Evidence from Newzealand, Sissertation Submitted to Auckland Univercity of Technology.
- Wang, M-C, Lee, M-H and Chuang, J-J (2015). Relations among audit committee establishment, information transparency and earnings quality: evidence from simultaneous equation models, *Quality & Quantity*, pp 1- 15, first online: 03 october.
- Zgarni Inaam, Halioui Khamoussi (2016). Audit committee effectiveness, audit quality and earnings management: a meta-analysis, *International Journal of Law and Management*, Volume: 58 Issue: 2.

Explaining the presentation of a model for the characteristics of the company and the effectiveness of the audit committee

Hossein Shafi'I¹
Mosayeb Salari²

Date of Receipt: 2022/05/22 Date of Issue: 2022/07/10

Abstract

The audit committee is one of the effective monitoring mechanisms to improve the disclosure quality of the internal control system, which helps to reduce agency costs. Therefore, many researchers stated that the existence of an effective audit committee can play an effective role in improving the information system and ensuring the validity of the company's financial reports. Therefore, based on this argument, the present research examines the relationship between the characteristics of the company and the effectiveness of the audit committee. It deals with structural equation modeling approach. For this purpose, a sample consisting of 167 companies admitted to the Tehran Stock Exchange during the years 2012 to 2019 was selected. The effectiveness of the audit committee (hidden variable) by the observable variables of financial expertise, the independence and size of the audit committee and the characteristics of the company (hidden variable) is also based on the observable variables (company size, financial leverage, composition of the board of directors, institutional shareholders, profitability, liquidity, company growth) was measured. After confirming the acceptable fit of the measurement and structural models of the research, the results indicate that the characteristics of the company increase the effectiveness of the audit committee.

Keywords

Institutional shareholders, composition of the board of directors, effectiveness of the audit committee, expertise of the members of the audit committee

1 .Assistant Professor of Accounting Department, Sirjan Branch, Islamic Azad University, Sirjan, Iran (corresponding author: hossein.shafii@gmail.com).

2 .Senior Expert of Accounting Department, Sirjan Branch, Islamic Azad University, Sirjan, Iran. (eh.salari2014@gmail.com)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی